

AKTIVITY POSILUJÍCÍ ZAPOJENÍ ČR DO EVROPSKÉHO VÝZKUMNÉHO PROSTORU

Závěrečná zpráva

30. října 2010

Tato zpráva byla vypracována v rámci veřejné zakázky Úřadu vlády „Analýzy a podklady pro realizaci a aktualizaci Národní politiky výzkumu, vývoje a inovací“.

Autoři:

Mgr. Lenka Hebáková (hebakova@tc.cz)

Ing. Michal Pazour, Ph.D. (pazour@tc.cz)

OBSAH

1. Úvod	5
2. Vznik a činnost Výboru pro ERA.....	6
2.1. Pozice ČR ke zjednodušení administrativy pro 8. RP	6
2.2. Podklady pro formulaci priorit ČR v přípravě 8. RP.....	6
3. Přehled strategicko-koncepčních dokumentů ERA	8
4. Zapojení ČR do Společného programování (Joint Programming)	11
4.1. Úvod o Joint Programming	11
4.2. Zapojení ČR do Joint Programming Initiatives (JPIs)	11
5. Podpora zapojení ČR do programů mezinárodní spolupráce ve VaVaI	13
5.1. Zapojení ČR do rámcových programů EU pro výzkum a vývoj a do programu EURATOM	13
5.2. Zapojení ČR do Rámcového programu pro konkurenceschopnost a inovace	16
5.3. Zapojení ČR do sítě EUREKA a programu COST	17
5.4. Další nástroje podpory mezinárodní spolupráce ve VaVaI v ČR.....	19
6. Závěrečné shrnutí a doporučení	22

Seznam zkratk

AV ČR	Akademie věd České republiky
CERN	Evropská organizace pro jaderný výzkum
CIP	Rámcový program pro konkurenceschopnost a inovace (Competitiveness and Innovation Framework Programme)
COST	The European Co-operation in Scientific and Technical Research
ČR	Česká republika
EHP	Evropský hospodářský prostor
EIP	Evropská inovační partnerství
EIT	Evropský inovační a technologický institut (European Institute of Technology)
EK	Evropská Komise
EMBL	Evropská laboratoř molekulární biologie
ERA	Evropský výzkumný prostor (European Research Area)
ERAC	Výbor Evropského výzkumného prostoru (European Research Area Committee), dříve CREST
ERC	Evropská rada pro výzkum (European Research Council)
ESA	Evropská vesmírná agentura
ESF	European Science Foundation
ESFRI	Evropské strategické fórum pro infrastruktury výzkumu (European Strategy Forum on Research Infrastructures)
EU	Evropská Unie
GPC	Skupina pro Společné programování (Groupe de Programmation Conjointe)
HDP	Hrubý domácí produkt
ICT PSP	Podprogram Podpora politiky informačních a komunikačních technologií (v rámci CIP)
ICT	Informační a komunikační technologie
IEE	Podprogram Inteligentní energie – Evropa (v rámci CIP)
IS VaVaI	Informační systém výzkumu, experimentálního vývoje a inovací
IU	Unie Inovací (Innovation Union)
JP	Společné programování (Joint Programming)
JPI	Iniciativa společného programování (Joint Programming Initiative)
KICs	Znalostní a inovační společenství (Knowledge and Innovation Communities)
MK	Ministerstvo kultury
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MSP	Malý a střední podnik
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
NAKI	Program aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity
NP VaVaI	Národní politika výzkumu, vývoje a inovací České republiky na léta 2009–2015
PPP	Spolupráce veřejného a soukromého sektoru (Public Private Partnership)
RP	Rámcový program
RVVI	Rada pro výzkum, vývoj a inovace
SFIC	Strategické fórum pro mezinárodní spolupráci ve vědě a technologiích (Strategic Forum for International S&T Cooperation)
SGHRM	Řídící skupina pro lidské zdroje a mobilitu (Steering Group on Human Resources and Mobility)
SRA	Strategická výzkumná agenda (Strategic Research Agenda)
VaV	Výzkum a vývoj
VaVaI	Výzkum, vývoj a inovace
VERA	Výbor pro Evropský výzkumný prostor

1. Úvod

Národní politika výzkumu, vývoje a inovací ČR na léta 2009 – 2015 (NP VaVaI) klade mimo jiné důraz na posílení mezinárodní spolupráce ve výzkumu, vývoji a inovací a na konkrétní ekonomické přínosy vyplývající z této spolupráce. Jedním z opatření k intenzivnějšímu zapojení ČR do výzkumných, ale i koncepčních (v oblasti politiky VaVaI) aktivit na evropské úrovni je opatření **A 5-3: Aktivně se účastnit na rozvoji ERA a činnostech významných mezinárodních výzkumných institucí**. Toto opatření usiluje o „Vytvoření informačního systému, který umožní zpřístupnit informace o výsledcích jednání na evropské úrovni, včetně stanovisek a pozic ČR, a zlepší koordinaci příslušných aktivit, je stanoveno v Reformě. Zapojení ČR do vytváření evropského výzkumného prostoru (ERA) bude dále posilováno v souvislosti s aktivnějším zapojením ve tvorbě koncepčních dokumentů a přípravě a realizaci evropských strategií v oblasti VaVaI (např. reforma patentového systému v Evropě či harmonizace pravidel pro financování národních a evropských projektů) nebo s účastí ve významných mezinárodních výzkumných organizacích (CERN, EMBL, ESA, aj.). Kromě toho se ČR bude tam, kde to bude výhodné, aktivně podílet na přípravě mezinárodních výzkumných programů členských států EU, které budou zaměřené na aktuální problémy udržitelného rozvoje na nadnárodní úrovni (společné programování - Joint Programming). Zároveň budou stanoveny směry výzkumu, které ČR bude rozvíjet prostřednictvím této mezinárodní spolupráce.“

Odpovědnost za plnění tohoto opatření NP VaVaI byla přidělena MŠMT, které je ze zákona obecně odpovědné za politiku v oblasti rozvoje mezinárodní spolupráce ČR ve výzkumu, vývoji a inovacích. Pro naplnění tohoto opatření byl stanoven rok 2009.

Posouzení naplnění tohoto opatření je v následujícím textu pojato poněkud širěji, a to v následujících oblastech:

- Vytvoření systému, který umožní zpřístupnit informace o výsledcích jednání na evropské úrovni, včetně stanovisek a pozic ČR, a zlepší koordinaci příslušných aktivit
- Účast na společném programování
- Podpora zapojení do mezinárodní spolupráce ve VaVaI z národních zdrojů

V jednotlivých kapitolách je proto věnován prostor vzniku a činnosti Výboru pro ERA, základním aktuálním směrům vývoje ERA, zapojení ČR do společného programování a konkrétním finančním nástrojům na podporu mezinárodní spolupráce ve výzkumu, vývoji a inovacích.

2. Vznik a činnost Výboru pro ERA

Odpovědnost za rozvoj mezinárodní spolupráce ve VaVaI má podle zákona 130/2002 Sb. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, které ve vazbě na výše pospané opatření A 5-3 NP VaVaI ustavilo dne 19. března 2010 poradní orgán MŠMT pro určování strategií, stanovování pozic ČR a vypracovávání doporučení v rámci Evropského výzkumného prostoru – Výbor pro ERA (VERA). Cílem VERA je vytvořit mechanismus pro shromažďování informací a názorů klíčových aktérů výzkumu a odborné veřejnosti za účelem tvorby stanovisek ČR a prosazování zájmů ČR při tvorbě politiky VaVaI na evropské úrovni.

Členy VERA jsou zástupci ČR v pracovních skupinách Rady a Evropské komise (např. CREST – nově ERAC, SFIC, GPC, ESFRI, SGHRM), dále zástupci národních kontaktních bodů pro rámcový program, zástupce Konference rektorů, Akademie věd ČR a pracovníci MŠMT. Výstupy VERA jsou pravidelně aktualizovány na stránkách MŠMT: <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/ceska-republika-v-evropskem-vyzkumnem-prostoru>

V roce 2010 byly nosnými tématy činnosti VERA zejména vytvoření pozice ČR ke zjednodušení administrativy pro 8. Rámcový program (RP) a příprava podkladů pro formulaci priorit ČR v přípravě 8. RP.

2.1. Pozice ČR ke zjednodušení administrativy pro 8. RP

V souvislosti s průběžným hodnocením 7. Rámcového programu iniciovala Evropská komise v květnu 2010 diskusi o zjednodušení administrativy při implementaci rámcových programů. Na výzvu Evropské komise byla pracovní skupinou Výboru pro Evropský výzkumný prostor, vypracována pozice ČR ke Sdělení Evropské komise KOM (2010) 187 „Zjednodušení provádění rámcových programů pro výzkum“. Tato pozice byla připomínkována více než padesáti experty z řad administrátorů projektů jak z průmyslu, tak z akademické sféry či z Výboru pro Evropský výzkumný prostor. Takto formulovaná pozice byla následně schválena Resortní koordinační skupinou a dne 10. září odeslána Evropské komisi. Text této pozice je veřejně dostupný na: <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/zjednoduseni-administrativy-ramcovych-programu>

Hlavními principy pro zjednodušení rámcových programů by dle pozice ČR měla být stabilita a jednotná interpretace pravidel, harmonizace administrativy s dalšími souvisejícími programy a iniciativami EK a financování na základě dosažených výsledků (result-based funding). Dále se ČR ve své pozici detailně vyjadřuje ke všem tematickým okruhům sdělení Evropské komise KOM (2010) 187 – konkrétně k efektivnějšímu řízení přípravy i realizace projektů za současných pravidel, přizpůsobení pravidel v rámci současného systému založeného na nákladech a k přechodu od financování založeného na nákladech k financování založenému na výsledcích.

Způsob a rychlost formulace pozice ČR ke zjednodušení administrativy při implementaci rámcových programů potvrdil správnost a smysluplnost vzniku Výboru pro ERA.

2.2. Podklady pro formulaci priorit ČR v přípravě 8. RP

Kromě důležité oblasti zjednodušování administrativy pro 8. RP byly v rámci VERA připraveny rozsáhlé analytické podklady pro formulaci tematických priorit ČR, které bude v novém rámcovém programu prosazovat. Za tímto účelem bylo v květnu 2010 vytvořeno následujících 13 pracovních skupin vedených jednotlivými členy VERA - Zdraví, Stárnutí populace, Energetika včetně EURATOM, Životní prostředí - včetně zdravé výživy, zemědělství, ICT a bezpečnostní výzkum, Sociální vědy, ERC, Lidské zdroje ve výzkumu, Výzkumné infrastruktury, Mezinárodní spolupráce, Nové technologie, nové materiály, Inovace včetně přístupu ČR k PPP partnerstvím, Vesmír a doprava.

Do těchto skupin byly nominováni zástupci veřejné správy, výzkumné sféry (ústavů Akademie věd, univerzit a dalších výzkumných organizací), oborových průmyslových asociací, platforem a dalších subjektů. Do poloviny září připravila každá z pracovních skupin dokument shrnující kapacity a potenciál pro zapojení českých týmů do rámcových programů v dané oblasti. Zároveň byly v každé oblasti vytipována dílčí témata VaV, ve kterých má ČR potenciál a zájem kooperovat na evropské úrovni. Výsledkem je souhrnný materiál, který vytváří dostatečný podklad pro formulaci pozice ČR a prosazování zájmů ČR při přípravě 8. RP. Tento materiál by měl být poskytnut jak RVVI, tak především zástupcům ČR v programovacích výborech a dalších grémiích zabývajících se přípravou 8. RP.

Budoucí směřování rámcových programů bude pravděpodobně významně ovlivněno důrazem kladeným Evropskou komisí na uplatnění výsledků VaV v inovacích, a tím na podporu VaV s dostatečným aplikačním potenciálem. Podpora se bude zřejmě také soustředit ve větší míře na spolupráci výzkumné a aplikační sféry ve výzkumu, vývoji a inovacích. Vedle toho však lze očekávat, že i v novém rámcovém programu bude vytvořen prostor pro podporu kvalitního základního výzkumu, který je nezbytným předpokladem pro vytvoření dostatečné znalostní základny pro další inovační rozvoj EU. Dalším atributem nového rámcového programu bude také výraznější reflexe společenských potřeb v tématech VaV. Část nového rámcového programu tak bude pravděpodobně využita jako nástroj pro koordinaci národních politik a zdrojů v tématech společného programování, která odpovídají právě současným a budoucím společenským výzvám. V procesu přípravy 8. Rámcového programu byla rovněž nastolena otázka využití rámcových programů jako nástroje pro financování provozních nákladů velkých výzkumných infrastruktur celoevropského významu. Nový rámcový program by měl dále pravděpodobně odrážet změny ve Smlouvě o fungování Evropské unie, a uvážit možnost posílit téma výzkumu v oblasti vesmíru v 8. Rámcovém programu.

3. Přehled strategicko-koncepčních dokumentů ERA

Vytvoření Evropského výzkumného prostoru ([European Research Area, ERA](#)) bylo schváleno na zasedání Evropské rady v Lisabonu v roce 2000 a do současnosti byla realizována celá řada iniciativ na jeho podporu. Jedním z klíčových pilířů ERA je zajištění dostatečného počtu kvalifikovaných lidských zdrojů pro výzkum a vývoj. Za dobu deseti let vznikla jak na úrovni Společenství, tak na úrovni jednotlivých členských států řada iniciativ na podporu zvýšení počtu výzkumných pracovníků, na podporu jejich odborného růstu a rozvoje, zlepšování výzkumných kariér a podporu mobility ať již v geografickém slova smyslu, či mezi institucemi, obory a odvětvími. Šlo například o vytvoření sítě center pro mobilitu ([EURAXESS](#)), evropského a následně i národních portálů nabídky zaměstnání výzkumných pracovníků, definice a implementace Evropské charty pro výzkumné pracovníky a Kodexu chování pro přijímání výzkumných pracovníků (Charta a Kodex), směrnice o přijímání výzkumných pracovníků z třetích zemí – tzv. "vědecká víza" a její transpozice do národní legislativy.

Evropský výzkumný prostor: Nové perspektivy

Evropská komise iniciovala vytvoření Zelené knihy nazvané Evropský výzkumný prostor: nové perspektivy¹, jejímž cílem bylo rozproudít diskuzi mezi odbornou veřejností o možnostech, jak prohloubit a rozšířit Evropský výzkumný prostor a přispět k prosazení obnovené Lisabonské strategie. Zelená kniha hodnotí dosavadní přínos Evropského výzkumného prostoru, mapuje jeho vývoj a navrhuje pět tematických oblastí, na které by se měla spolupráce v oblasti VaV soustředit: rozvoj lidských zdrojů ve výzkumu, společné programování, výzkumné infrastruktury, sdílení znalostí a mezinárodní spolupráce EU. Zelená kniha ERA hlouběji analyzuje problémy, jež jsou patrné na celoevropské úrovni, a stanovuje vizi ERA, která by měla být naplněna v časovém horizontu 10 až 15 let. V Zelené knize jsou také navrženy aktivity, které by měly být v jednotlivých členských zemích EU uskutečněny, a zároveň jsou nastoleny otázky pro celoevropskou diskuzi mezi širší odbornou veřejností. V průběhu roku 2008 vypracovala EK pět doporučení, z nichž jedním byl dokument „Lepší kariéry, více mobility: Evropské partnerství pro výzkumné pracovníky“, který identifikuje přetrvávající bariéry pro přilákání většího počtu absolventů vysokých škol pro vědeckovýzkumnou kariéru, zlepšení podmínek pro rozvoj kariér a mobility evropských výzkumných pracovníků a navrhuje možná řešení v rámci partnerství členských států a Komise.

Rada pro konkurenceschopnost a PRES

Následně francouzské předsednictví přijalo k výše zmíněné Zelené knize v září 2008 závěry Rady EU², které navrhuje vytvoření partnerství mezi členskými a asociovanými státy a Evropskou komisí pro zlepšení profesního postavení výzkumných pracovníků v Evropě a navrhuje 4 základní osy, které by tvořily základ pro vypracování a implementaci iniciativ v této oblasti:

1. Systematické otevření náboru výzkumných pracovníků;
2. Zajištění sociálního zabezpečení a doplňkových důchodů pro mobilní výzkumné pracovníky;
3. Zlepšení zaměstnaneckých a pracovních podmínek pro zvýšení atraktivity vědecké kariéry;
4. Zdokonalení odborné přípravy, dovedností a zkušeností výzkumných pracovníků.

¹ Green Paper „The European Research Area: New Perspectives“, COM (2007) 161, přijato EK v dubnu 2007.

² dokument 12854/2008

Toto jednání Rady vyzvalo k vytvoření tzv. „páté svobody“ – odstranění bariér volného pohybu znalostí. Závěry Rady také vyzývají členské státy k dalšímu systematickému provádění evropské Charty a Kodexu, k pokračování provádění směrnice o přijímání výzkumných pracovníků z třetích zemí a k definování vnitrostátních cílů a konkrétních činností na základě výše uvedených os.

Vize ERA 2020

[VIZE ERA 2020](#) byla společným dílem tří po sobě jdoucích předsednictví (Francie-ČR-Švédsko). Vize specifikovala jednotlivé nástroje podpory v této oblasti na komunitární úrovni a otevřela otázky dalšího směřování v rámci ERA. Dokument byl přijat na jednání Rady pro konkurenceschopnost v prosinci 2008. Navazoval na vytvoření ERA (2000), Lisabonskou strategii (2000, 2005), Zelenou knihu ERA: Nové perspektivy (2007), Lublaňský proces (2008) s cílem vytyčit dlouhodobou vizi ERA založenou na cílech Lisabonské strategie a také vytvořit systém řízení ERA a na Evropský plán obnovy pro růst a zaměstnanost (2008). Dokument říká, že *do roku 2020 budou všichni zúčastnění plně využívat výhod „páté svobody“ v rámci ERA: volného pohybu výzkumných pracovníků, znalostí a technologií. ERA zajišťuje atraktivní podmínky a účelné a účinné řízení v oblasti provádění výzkumu a investování do evropských sektorů, v nichž se výzkum a vývoj intenzivně uplatňují. ERA vytváří vysokou přidanou hodnotu tím, že podporuje celoevropskou hospodářskou soutěž v oblasti vědy a zároveň zajišťuje odpovídající úroveň spolupráce a koordinace. Reaguje na potřeby a ambice občanů a účinně přispívá k udržitelnému rozvoji a konkurenceschopnosti Evropy.*

Vize také zmiňuje, že významnou roli při propojení výzkumu, inovací a vzdělávání může sehrát také Evropský inovační a technologický institut ([EIT](#)) a jeho řídicí radou vyhlášené „Knowledge and Innovation Communities“ ([KICs](#)).

EVROPA 2020: NOVÁ EVROPSKÁ STRATEGIE PRO ZAMĚSTNANOST A RŮST

Dalším významný dokument je i nová post - Lisabonská strategie, tedy [Strategie Evropa 2020](#), kterou přijala EK v březnu 2010. Na oblast vzdělávání a VaVaI se zaměřují dva z pěti cílů, které si Evropská rada v tomto dokumentu vytyčila a které představují společné mety, k nimž činnost členských států i Unie směřuje:

1. zlepšení podmínek pro výzkum a vývoj, zejména s cílem zajistit, aby veřejné a soukromé investice v tomto odvětví dosáhly v úhrnu 3 % HDP; Komise vytvoří ukazatel, který bude vyjadřovat intenzitu výzkumu a vývoje a inovací – zde nejde však pouze o dosažení tohoto investičního cíle, jde především o to, aby výdaje na výzkum, vývoj a inovace byly využity efektivně a měly příslušný dopad na konkurenceschopnost naší ekonomiky.
2. zlepšení úrovně vzdělání, zejména snahou snížit míru předčasného ukončování školní docházky a zvýšení podílu obyvatelstva s dokončeným terciárním nebo srovnatelným vzděláním.

Strategie navazuje na Lisabonskou strategii a reaguje na současnou hospodářskou krizi. Jejím cílem je vytvořit v EU udržitelnou ekonomiku vykazující vysokou úroveň zaměstnanosti, produktivity a sociální soudržnosti. Strategie Evropa 2020 současně předkládá 7 stěžejních iniciativ, z nichž jedna bude přímo zaměřena na oblast inovací – Inovační unie.

Inovační unie

V současné době existuje řada roztržštěných nástrojů na podporu výzkumu, vývoje a inovací; nabídka jednotného rámce pro řešení společných problémů by měla být výsledkem existence Inovační unie (IU). [Inovační unie](#) vůbec poprvé v historii EU

stanovuje inovační strategii pro Evropu. Je jednou z vlajkových iniciativ Strategie Evropa 2020. Podle plánu Inovační unie je inovace definována v širším kontextu jako změna urychlující a zlepšující způsob, jakým vytváříme, rozvíjíme, vyrábíme a šíříme nové produkty a služby. Jde o změnu, která vytváří více nových pracovních míst, zlepšuje životy lidí a buduje ekologičtější a lepší společnost. Zahrnuje nejen privátní, ale i veřejný sektor, nejen technologické a komerční, ale i sociální inovace. Jejím cílem je zapojit všechny aktéry a regiony inovačního cyklu.

Plán Inovační unie má za cíl:

1. učinit Evropu jedním ze světových hráčů na poli vědy;
2. změnit způsob, jakým spolupracují soukromý a veřejný sektor, zejména pomocí „inovačních partnerství“; a
3. odstranit překážky, jakými jsou např. drahé patenty, roztříštěnost trhu, pomalé nastavování standardů a úbytek schopných pracovníků, které v současné době zabraňují rychlé realizaci dobré myšlenky na trhu.

Z výše uvedených cílů vyplývá, že kolem jednotlivých výzev Inovační unie by měla vzniknout Evropská inovační partnerství (EIP), která nebudou novými nástroji vznikajícími vedle těch stávajících, ale nabídnou podmínky pro spojení hlavních aktérů a aktivit na evropské i národní úrovni od výzkumu až po trh, se společnými cíli. IU se zaměřuje na hlavní oblasti zájmu občanů jako jsou klimatické změny, energetická účinnost a zdravý životní styl.

4. Zapojení ČR do Společného programování (Joint Programming)

4.1. Úvod o Joint Programming

Společné programování ([Joint Programming, JP](#)) je nový evropský koncept v oblasti podpory výzkumu a vývoje, který představila Evropská komise (EK) v červenci 2008 jako jednu z pěti iniciativ podporujících implementaci Evropského výzkumného prostoru (ERA) v návaznosti na [Zelenou knihu o ERA](#). Rada EU tuto iniciativu přijala velmi pozitivně a v prosinci 2008 vyzvala členské státy k implementaci příslušných kroků vedoucích k této formě spolupráce v oblasti VaV.

Cílem společného programování je navýšit hodnotu národních i evropských zdrojů do VaV prostřednictvím společného plánování, implementace a hodnocení národních výzkumných programů. Jinými slovy tento koncept navrhuje větší koordinaci národních výzkumných aktivit, sdružování finančních zdrojů, využívání komplementarit a rozvoj společných výzkumných agend, a to prostřednictvím dobrovolného zapojení členských států EU (tzv. princip variabilní geometrie). Společné programování se tak snaží reagovat na takové výzvy, které členské státy nedokáží vyřešit samostatně na národní úrovni a současně jim umožňuje účast pouze v těch iniciativách, které považují v dané chvíli za aktuální a přínosné. Členské státy jsou v případě společného programování reprezentovány resortními ministerstvy, případně grantovými agenturami financujícími výzkum v příslušných tematických oblastech.

Ačkoliv Evropská komise tuto aktivitu iniciovala, aktivně se do jednotlivých iniciativ nezapojuje, ponechává je v kompetenci členských států a monitoruje jejich postupný vývoj, současně ale přispívá z rozpočtu 7. RP na chod jejich sekretariátů (viz níže).

4.2. Zapojení ČR do Joint Programming Initiatives (JPIs)

V případě iniciativ společného programování bude v první fázi vytvořena společná vize s dlouhodobými cíli, které budou následně převedeny do společné strategické výzkumné agendy (SRA). Závěrečná fáze pak bude o implementaci strategické výzkumné agendy (výběr vhodných nástrojů pro financování veřejného výzkumu, monitoring a hodnocení, reportování výsledků příslušným administrativám).

V současnosti zahájené iniciativy řeší zejména praktické aspekty svého fungování spojené s během sekretariátů, vytvářením vědeckých výborů, řídicích i dalších procedur. Již nyní je jasné, že činnost sekretariátů již schválených iniciativ bude financována z rozpočtu tematických priorit 7. RP vztahujících se k příslušným iniciativám.

Pro implementaci konceptu společného programování byla vytvořena Vysoká skupina pro společné programování (*High Level Group for Joint Programming, GPC*). Skupina je složena ze zástupců členských států a jejím prvním hlavním úkolem bylo identifikovat a definovat tematické oblasti pro iniciativy společného programování (JPIs). Zatím byly Radou EU v prosinci 2009 schváleny 4 iniciativy společného programování, ke všem z nich se Česká republika přihlásila. V každé z nich má ČR svého zástupce v řídicím výboru. Finanční zdroje pro společné programy půjdou z národních zdrojů zúčastněných zemí. Součástí aktivit společných programů je i důkladné zmapování výzkumných programů existujících na národních úrovních a hledání oblastí společného zájmu pro zaměření společných výzev. Cílem je snížit duplicity výzkumů prováděných na národních úrovních a využít synergií ve výzkumu, které při společném úsilí zúčastněných zemí přinesou výsledky, kterých by jen těžko mohlo být dosaženo samostatně na národních úrovních.

1. Zemědělství, potravinová bezpečnost a klimatické změny - Společný program by měl přispět k řešení evropských a globálních výzev, jakými jsou např. zvyšující se sucho, zajištění dostupnosti potravinových zdrojů pro svět, nebezpečí stagnace výnosů plodin, úbytek lesních ploch, uchování biodiverzity, snížení produkce skleníkových plynů apod. Výsledky společně prováděného výzkumu by měly přinést cenné

poznatky rozhodovací sféry při tvorbě politik a strategií pro zmírnění nepříznivých dopadů klimatických změn. Strategická výzkumná agenda společného programu není ještě vytvořena, nicméně dá se očekávat, že tematicky nejbližší budou mít k předmětné problematice programy Ministerstva zemědělství prováděné Národní agenturou pro zemědělský výzkum.

2. Zdravá výživa pro zdravý život - Probíhá příprava příslušných strategických dokumentů společného programu, základními okruhy výzkumu budou zdravý životní styl, výživa a prevence a snížení výskytu chronických chorob a poruch spojených s nesprávnou výživou. Tyto okruhy výzkumu jsou na národní úrovni především součástí výzkumných programů realizovaných Ministerstvem zdravotnictví.
3. Kulturní dědictví a globální změna – EK podpořila realizaci této iniciativy doporučením v dubnu 2010, čímž se výzkum v oblasti kulturního dědictví poprvé dočkal významnější systémové podpory ze strany EK, neboť v rámcových programech je pouze dílčím tématem v prioritě výzkumu životního prostředí. ČR reprezentuje v řídicí a výkonné radě této iniciativy Ministerstvo kultury (MK), iniciativa je vedena italským MK. V květnu 2010 byla zahájena příprava návrhu projektu na financování práce na plánovaných dokumentech JPI pro červencovou výzvu FP7 a dále zahrne vypracování středně a dlouhodobé vize výzkumu kulturního dědictví a vypracování SRA. ČR stejně jako ostatní zapojené státy má možnost nominovat šest domácích a šest zahraničních expertů do výkonné rady iniciativy. Zapojení ČR je usnadněno nejen dlouhodobě uznávanou kvalitou výzkumu kulturního dědictví, ale také existencí programu Národní a kulturní identity (NAKI), který na národní úrovni vyhlásilo MK ČR. NAKI obsahuje řadu tematických priorit, které mohou být v rámci této JPI využity.
4. Boj proti neurodegenerativním chorobám, zejména Alzheimerově chorobě - Vedle tří výše zmíněných iniciativ byla ve stejné době (během francouzského předsednictví Radě EU ve druhé polovině roku 2008) zahájena pilotní iniciativa společného programování, která se pod koordinací Francie zaměřuje na boj proti neurodegenerativním chorobám, a to zejména proti Alzheimerově chorobě. V prosinci 2008 tuto iniciativu podpořili také vysocí představitelé EK – tehdejší komisařka pro zdraví A. Vassiliou a komisař pro vědu a výzkum J. Potočnik. Do této iniciativy se zapojilo 24 členských států včetně České republiky. ČR se zapojila prostřednictvím MŠMT ve spolupráci s Českou alzheimerovou společností. V listopadu 2009 se konala schůzka MŠMT se zástupci Ministerstva zdravotnictví za účelem identifikace témat, v jakých by se ČR mohla do této iniciativy společného programování zapojit.

Aktuálně byla v květnu 2010 v oblasti společného programování identifikována a schválena druhá vlna iniciativ. Jedná se o tato témata: *Urban Europe; CliK'EU; More years, better lives; Antimicrobial resistance; Water challenges; Healthy and productive seas and oceans*. O účasti ČR v nově navržených iniciativách se v současné době diskutuje.

5. Podpora zapojení ČR do programů mezinárodní spolupráce ve VaVaI

5.1. Zapojení ČR do rámcových programů EU pro výzkum a vývoj a do programu EURATOM

Česká republika získala první zkušenosti s účastí svých týmů už ve 4. rámcovém programu (RP). 5. RP se ČR, stejně jako ostatní tehdejší kandidátské státy, účastnila už za téměř stejných podmínek jako členské státy EU. V 5. RP se téměř 900 týmů ČR podílelo na řešení 733 projektů. Šestého RP se ČR účastnila od samého počátku za stejných podmínek jako členské státy EU. ČR měla 1 068 účastí na řešení 876 projektů, což znamená bezmála 20% nárůst v počtu účastí oproti 5. RP. Při přepočtu těchto charakteristik na jednotkovou populaci byla ČR v 5. RP i 6. RP na 21. místě mezi státy EU. Je třeba konstatovat, že zejména během 6. RP se univerzitní a akademické týmy potýkaly s problémem dofinancování své účasti v projektech. Tento problém odpadl v 7. RP, neboť v důsledku novelizace legislativy o použití veřejných prostředků na výzkum a vývoj (zák. 110/2009 Sb.) naprostá většina výzkumných týmů může získat 100% podporu své účasti v projektech 7. RP z veřejných prostředků.

Statistiky o účasti ČR v 7. RP během prvních tří let (tj. 2007 - 2009) jsou ještě neúplné. Zatím se 610 týmů z ČR účastní řešení 506 projektů 7. RP. Tyto týmy požadují od EK celkovou podporu ve výši 102 mil. €. Průměrný roční příspěvek EK zdejším týmům se tak pohybuje okolo 850 mil. Kč, tj. přibližně okolo 50 % ročního rozpočtu Grantové agentury ČR. 7. RP tak poskytuje českým týmům nejen zcela výjimečnou možnost účasti ve velkých projektech s celoevropským významem, ale nepochybně znamená i významnou finanční podporu výzkumných aktivit zdejších organizací. Přesto se však ukazuje, že počet českých týmů v konsorciích řešících projekty 7. RP nenaznačuje žádné zvýšení účasti vůči 6. RP. Při přepočtu na 1 mil. obyvatel měla ČR dokonce šestý nejnižší počet týmů, které se podílely na přípravě návrhů projektů v celé EU. Celkově tedy nezbyvá než konstatovat, že instituce a organizace v ČR *vyvíjejí malou aktivitu při přípravě návrhů projektů*.

Na druhé straně je velmi pozitivní, že *od 5. RP roste setrvale úspěšnost ČR*. Návrhy projektů jsou připravovány celým konsorciem a rostoucí úspěšnost znamená, že týmy ČR se prosadily do konsorcií, která sestávají ze špičkových evropských týmů. Svou úspěšností v dosavadním průběhu 7. RP předstihuje ČR řadu států EU-15 a většinu nových členských států (tj. s výjimkou pobaltských států Estonska, Litvy a Lotyšska, , všechny ostatní nové členské státy). Nové členské státy většinou nemají tak rozsáhlý národní výzkum jako ČR, a proto jejich vědecká komunita přirozeně tenduje ke spolupráci se zahraničními týmy při přípravě návrhů bez ohledu na kvalitu mezinárodních konsorcií.

Stejně jako v 6. RP i v 7. RP ČR patří ke státům, jejichž týmy se jen málo podílejí na koordinaci projektů. Ve srovnání s 6. RP lze v dosavadním průběhu 7. RP pozorovat nárůst počtu českých koordinátorů, avšak jejich *úspěšnost je výrazně podprůměrná* a nepochybně vede i ke snižování celkové úspěšnosti ČR. Je zřejmé, že je třeba zavést školicí kursy zaměřené na problematiku koordinace velkých projektů výzkumu a vývoje.

Mezinárodní komparativní analýza ukazuje, že ČR je málo úspěšná právě v těch tematických prioritách specifického programu Spolupráce, na které jsou alokovány velké podíly celkového rozpočtu 7. RP. Jde zejména o celý výzkum zaměřený na problematiku zdraví a výzkum v oblasti informačních a komunikačních technologií. S nižší úspěšností v zapojení do priority ICT se však potýká většina nových členských států a v současnosti probíhá celoevropská diskuse, která hledá východiska z tohoto stavu. Vůbec nejslabší zapojení má ČR ve výzkumu zaměřeného na problematiku energie (což je u státu s minimálními vlastními energetickými zdroji přímo varovné).

ČR byla však úspěšná v prioritě „Doprava“ a ve výzkumu využití jaderného štěpení programu EURATOM. Mnohem vyšší úspěšnosti než v tematických prioritách specifického

programu Spolupráce dosáhla ČR ve specifickém programu Kapacity, zejména v projektech podporujících růst aktivit VaV v evropských regionech, a též ve výzkumu ve prospěch malých a středních podniků. Pokud jde o typy organizací podílejících se na řešení úspěšných projektů, je jistě velmi pozitivní, že nejvyšší podporu získaly celkově soukromé obchodní organizace. Mezinárodní komparace naznačuje, že ČR má ze všech nových členských států nejvyšší podíl účastníků ze soukromého sektoru.

Pokud ČR svou účast v rámcovém programu nezvýší, stane se plátcem, který místo aktivní účasti svých týmů v 7. RP pasivně přispívá na financování výzkumných aktivit prováděných týmy z jiných zemí. Týmy ČR dosud kontrahovaly podporu ve výši asi 102 mil. €, což představuje zhruba 0,74 % celkové podpory všech zemí EU-27. Nemá-li ČR být takto pasivní plátcem aktivit rozvíjených v 7.RP, měly by zdejší týmy celkově kontrahovat takové procento celkové podpory, jakým ČR přispívá do rozpočtu EU. V daném případě příspěvek ČR představoval v letech 2007 až 2009 vždy více než 1 % rozpočtu EU, takže české týmy měly kontrahovat z celkové dosud distribuované podpory přinejmenším 1 %, tedy nejméně 130 mil. €, což znamená alespoň o 30 % více, než dosud kontrahovaly. Naznačený rozdíl nelze přeceňovat (může zčásti připadat na vrub neúplných informací o všech úspěšných projektech, na nichž se podílejí české týmy), nicméně nelze ani vyloučit, že též signalizuje, že v 7. RP ČR svým příspěvkem do rozpočtu EU bude dotovat účast ostatních členských států.³

Podpora ze zdrojů státního rozpočtu

Podpora na spolufinancování účasti českých subjektů v rámcových programech, programu EURATOM a dalších souvisejících iniciativách je poskytována ze zdrojů MŠMT, konkrétně z institucionálních výdajů členěných do následujících aktivit:

- 7A - Šestý rámcový program Evropského společenství pro výzkum, technický rozvoj a demonstrační činnosti (2007-2017)
- 7E - Podpora projektů sedmého rámcového programu Evropského společenství pro výzkum, technologický rozvoj a demonstrace (2007 až 2013) podle zákona č. 171/2007 Sb. (2007-2019)
- 7G - Sedmý rámcový program Evropského společenství pro atomovou energii (Euratom) v oblasti jaderného výzkumu a vzdělávání (2008-2017)

Iniciativy EK související s rámcovými programy jsou dále spolufinancovány z následujících položek institucionální výdajů MŠMT:

- Program 7C - Výzkumný program Výzkumného fondu pro uhlí a ocel (2008-2019)
Program Výzkumného fondu pro uhlí a ocel je doplňkový program k Rámcovému programu a je určen na podporu výzkumu a pilotních projektů v odvětvích spjatých s průmyslem uhlí a oceli.
- 7H - Společné technologické iniciativy (2008-2017)
Program Společné technologické iniciativy přispívá k provádění sedmého rámcového programu a je zaměřen na poskytování institucionální podpory na podporu účasti v projektech mezinárodní spolupráce ve výzkumu a vývoji podle zákona č.171/2007 Sb., kterým se mění zákon č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu a vývoje. Jedná se o Společný podnik Clean Sky (letecká doprava), Společný podnik pro inovativní léčiva (vývoj léčiv), Společný podnik ENIAC (informační a komunikační technologie), Společný podnik ARTEMIS (vestavěné počítačové systémy, informační a komunikační technologie) a Společný podnik pro palivové články a vodík (energetika, nanovědy, nanotechnologie, materiály a nové výrobní technologie, životní prostředí, doprava).

³ Albrecht V., Vavříková L.: Účast ČR v 7. rámcovém programu výzkumu a vývoje EU a v programu EURATOM v období leden 2007 – leden 2010. Příloha časopisu Echo č. 4-5/2010.

Rozpočet (institucionální výdaje MŠMT) na výše uvedené aktivity, který byl schválen Usnesením vlády ze dne 29. června 2009 č. 838 v návrhu výdajů státního rozpočtu České republiky na výzkum, vývoj a inovace na rok 2010 s výhledem na léta 2011 a 2012 je uveden v následujícím přehledu:

(v tis. Kč)

Aktivita	2008	2009	2010	2011	2012
7A	2 747	8 790	2 428	1 000	1 000
7E	25 103	247 587	199 936	250 009	250 991
7G	41 415	271 313	222 465	250 739	250 093
7C	1 847	8 776	5 394	4 995	5 500
7H	0	95 000	95 000	100 000	100 000

Zdroj: Usnesení vlády ze dne 29. června 2009 č. 838

V materiálu Struktura výdajů na výzkum, vývoj a inovace podle jednotlivých rozpočtových kapitol a závazných ukazatelů na rok 2011 s výhledem na léta 2012 a 2013 (materiál schválený RVVI v srpnu 2010) jsou již institucionální výdaje na podporu mezinárodní spolupráce ve výzkumu, vývoji a inovaci shrnuty do třech souhrnných položek - Poplatky za účast ČR v mezinárodních programech VaV, Poplatky za členství v mezinárodních organizacích VaV a Podpora projektů mezinárodní spolupráce.

Přehled počtu podpořených projektů a celkové poskytnuté podpory na projekty v jednotlivých aktivitách od roku 2008 je uveden v následující tabulce. Nejvýznamnější z hlediska počtu projektů i celkové poskytnuté podpory je aktivita 7E - Podpora projektů sedmého rámcového programu Evropského společenství pro výzkum, technologický rozvoj a demonstrace (2007 až 2013) podle zákona č. 171/2007 Sb. (2007-2019).

(údaje za období od roku 2008)

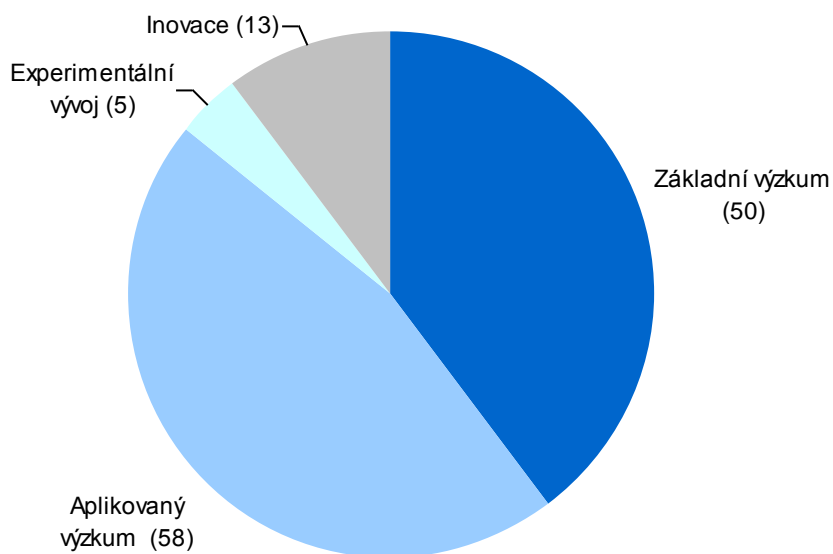
Program	Počet podpořených projektů v IS VaV	Celková podpora v tis. Kč
7A	6	5 233
7E	127	315 859
7G	9	24 144
7C	6	8 743
7H	5	39 733
Celkem	153	388 479

Zdroj: IS VaVaI

Příjemci podpory v programu 7E - Podpora projektů sedmého rámcového programu Evropského společenství pro výzkum, technologický rozvoj a demonstrace (2007 až 2013) podle zákona č. 171/2007 Sb. (2007-2019) jsou výhradně výzkumné organizace.

V tomto programu byly podpořeny především projekty aplikovaného výzkumu, experimentálního vývoje a inovací. Projekty základního výzkumu, tvořily necelých 40 % podpořených projektů (viz následující graf).

Projekty podpořené z programu 7E podle kategorie výzkumu

Zdroj: IS VaVaI

Posouzení výsledků projektů podpořených z programu 7E bude možné až po ukončení podpořených projektů a předání jejich výsledků do Rejstříku informací o výsledcích (RIV). Z celkem 5 ukončených projektů v letech 2008 a 2009 byly v RIVu zaznamenány 2 výsledky. Tři projekty byly ukončeny bez výsledků VaV předaných do RIVu.

5.2. Zapojení ČR do Rámcového programu pro konkurenceschopnost a inovace

Rámcový program EU pro konkurenceschopnost a inovace (CIP) sdružuje opatření EU v oblastech podnikání, malých a středních podniků, inovací, informačních a komunikačních technologiích, environmentálních technologií a inteligentní energie, které byly dosud podporovány v několika různých programech.

CIP je rozdělen do tří podprogramů – Podnikání a inovace, Podpora politiky informačních a komunikačních technologií (ICT PSP) a Inteligentní energie – Evropa (IEE).

Podprogram Podnikání a inovace má 3 hlavní oblasti podpory – Přístup k financím, Podnikatelské služby a podpora inovací, podpora ekoinovací. Oblast přístup k financím je určena zejména pro finanční instituce (fondy rizikového kapitálu apod.), v žádném projektu není zapojen subjekt z České republiky. V oblasti podnikatelské služby a podpora inovací bylo v letech 2007-2009 získáno českými subjekty (organizacemi neziskového charakteru) téměř 3,3 mil. EUR, přičemž průměrný příspěvek EU dosahoval 65,6 %. V oblasti zaměřené na podporu ekoinovací existuje pouze jeden projekt s českým účastníkem (podnikem). Tento projekt s rozpočtem přes 1,4 mil. EUR je realizován konsorciem 3 partnerů, příspěvek EU dosahuje 60 %.

V podprogramu ICT PSP je 22 projektů, na kterých participuje český subjekt (podnik či nezisková organizace). Celkem ve čtyřech projektech s celkovým objemem přes 11 mil. EUR byl český subjekt koordinátorem. Ve zbývajících 18 projektech s celkovým objemem přes 63 mil. EUR byl český subjekt účastníkem projektu. Průměrná velikost projektů v podprogramu ICT PSP, na kterých spolupracují české subjekty je přibližně 3,4 mil. EUR.

V podprogramu IEE participují české subjekty celkem na 105 projektech, z toho v 6 projektech jako koordinátor. Podniky se účastní celkem 25 projektů v podprogramu IEE,

v ostatních případech se jedná o instituce neziskového charakteru. Průměrná velikost projektů v podprogramu IEE, na kterých participují české subjekty je přibližně 1,3 mil. EUR.

5.3. Zapojení ČR do sítě EUREKA a programu COST

EUREKA

Program EUREKA (www.eureka.be) je zaměřen na podporu tržně orientovaného výzkumu a vývoje. Program nemá žádný společný finanční fond, účast v projektech je podporována z národních zdrojů. Řešitelé projektů musí být nejméně ze dvou zemí Eureky. Tematické zaměření projektů není omezeno, vyloučeny jsou projekty z oblasti obranných a jim podobných technologií. Významnou součástí Euryky jsou v Česku málo využívané tzv. klastrové iniciativy. Program Eureka je zaměřen na aplikovaný výzkum a podporu klastrů. Program byl založen r. 1985 a Česká republika se poprvé zapojila v r. 1992, plnohodnotným členem Euryky se Česká republika stala v r. 1995. Národním koordinátorem programu Eureka v ČR je MŠMT, které přispívá i na činnost kanceláře Eureka v Bruselu. Podporu programu Eureka v ČR zajišťuje Asociace inovačního podnikání ČR.

Program EUROSTARS (<http://www.eurostars-eureka.eu>), společný program Eureka a EU, je určen zejména pro MSP, které se zabývají VaV. Byl vyhlášen na léta 2007 – 2013, jeho rozpočet činí 800 mil. €. EK přispívá do programu určitým podílem, jehož relativní výše se snižuje s růstem fondu, který souvisí s rozšiřováním členských zemí zapojených v programu. ČR byla u zrodu programu, který byl odsouhlasen v době českého předsednictví programu Eureka. Příspěvek řešitelům projektu se řídí národními předpisy. Významným rozdílem oproti běžným projektům je povinný národní fond pro podporu programu. Kontaktním místem pro program Eurostars je MŠMT.

V současné době je v rámci programu Eureka celkově realizováno 722 projektů z 2640 řešiteli, přičemž průměrná velikost projektu je okolo 1,8 mil. €. V programu Eureka bylo dosud realizováno 214 projektů s českou účastí, momentálně běží 99 projektů (včetně projektů programu Eurostars, který je společným projektem Euryky a Evropské unie a podporuje přímo výzkum v MSP). Eureka je obdobně jako výše uvedené programy převážně spolufinancována ze státního rozpočtu ČR, ročně je na něj alokováno přes 100 mil. Kč (podrobněji viz dále). ČR v rámci tohoto programu nejvíce spolupracuje se sousedícími zeměmi, Německem, Rakouskem, Polskem a Slovenskem.

COST

Program COST (The European Co-operation in Scientific and Technical Research, www.cost.eu) podporuje evropskou spolupráci ve vědě a výzkumu, která je zajišťována prostřednictvím tzv. akcí COST. COST je považován za nedílnou součást Evropského výzkumného prostoru. Akce COST jsou zřizovány – obvykle na dobu 4 až 5 let - v devíti (deseti) tzv. doménách: Biomedicína a molekulární biovědy (zahrnuje i lékařství a zdraví obecně), Chemie a molekulární vědy a technologie, Potraviny a zemědělství, Vědy o Zemi a zacházení s životním prostředím, Jednotlivci, společnost kultura a zdraví, Informační a komunikační technologie, Materiály, fyzika a nanovědy, Doprava a rozvoj měst, multi- a Interdisciplinární akce.

Akce jsou zřizovány přísně na principu „zdola-nahoru“ dvoustupňovým řízením na základě tzv. otevřených výzev (obvykle dvakrát ročně). V roce 2010 je aktivních zhruba 200 akcí (počet nelze určit přesně, protože akce během roku vznikají a jsou ukončovány.) Akce jsou v podstatě „množinou projektů“ výzkumných pracovníků z členských států COST (Účast z nečlenských států je možná a podléhá zvláštnímu řízení). Akce schvaluje formálně tzv. Výbor vysokých představitelů COST. Za provádění akcí zodpovídá tzv. Výbor akce; výbor je složen z výzkumných pracovníků států, které k akci formálně přistoupily.

COST nedisponuje finančními prostředky na řešení projektů, ale jen prostředky na koordinaci výzkumu – pořádání akcí, účast na akcích zveřejňování dokumentů a tz. Short Scientific Mission apod. Finanční prostředky na výzkum v rámci akcí COST jsou zajišťovány vždy na národní úrovni. Členství ČR v COST (od roku 1993) zajišťuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy prostřednictvím tzv. Národního koordinátora COST.

V posledních letech se COST dohodl na úzké spolupráci mezi European Science Foundation (ESF) a COST s tím, že pro 6. a 7. RP je ESF tzv. Implementation Agent pro projekt COST. Spolupráce s ESF však není považována za zvláště úspěšnou; docházelo totiž ze strany ESF k modifikování tzv. COST modelu a COST začínal být implementován do ESF. To je však nepřijatelné, protože ESF je nevládní organizací, zatímco COST je vládní aktivita, vykonávající činnost na odlišných principech než ESF. Od 8. Rámcového programu dojde k osamostatnění COST, protože COST založil tzv. COST Office Association (ČR je zakládajícím členem) a tato asociace převeze úlohu implementační agentury projektu COST. Administrativa COST je zajišťována kanceláří COST, v jejímž čele stojí ředitel. Kromě toho existuje též sekretariát COST a to při generálním sekretariátu Evropské rady. Současnou prezidentkou COST je dr. Angeles Rodriguez-Peña (Španělsko).

ČR se akcí COST účastní ročně průměrně 70 – 80 projekty, hlavní účastníci jsou z vysokých škol, ústavů Akademie věd ČR a soukromých výzkumných institucí. Počet akcí, kterých se ČR účastní (přihlásila se k nim, tj. podepsala tzv. Memorandum of Understanding) je průměrně v roce 100. Přihlašování projektů do akcí zajišťuje v ČR kancelář COST při Technologickém centru AV ČR a Národní koordinátor na MŠMT na základě přihlášky, evaluace návrhu projektu a kladného vyjádření Řídícího (Management Committee) výboru akce. COST patří k neodmyslitelným součástím (eufemisticky označované jako COST Family) nejen mezinárodní spolupráce ve vědě a výzkumu, ale je i nedílnou součástí celkového vědeckého života v ČR. COST přináší nejen vědecké výsledky, ale i možnosti spolupráce, nové kontakty nebo upevňování starších.

Podpora ze zdrojů státního rozpočtu

Podpora na spolufinancování účasti českých subjektů v programech EUREKA a COST je poskytována z účelových výdajů MŠMT, konkrétně programů OE – EUREKA, resp. OC – COST. Podpora účasti českých subjektů v programu Eurostars je poskytována z institucionálních výdajů MŠMT v rámci aktivity 7D – Eurostars. Od roku 2011 se předpokládá financování spoluúčasti českých subjektů v projektech EUREKA a COST z účelových prostředků nově vyhlášených programů EUREKA CZ a COST CZ.

Celkový rozpočet na spolufinancování účasti českých subjektů v programech EUREKA, COST a Eurostars vychází ze schváleného návrhu výdajů státního rozpočtu České republiky na výzkum, vývoj a inovace na rok 2010 s výhledem na léta 2011 a 2012 (Usnesení vlády ze dne 29. června 2009 č. 838) je uveden v následující tabulce:

(v tis. Kč)

Kód	Název	2008	2009	2010	2011*	2012*	2013*
OC	COST	57 375	77 048	89 459	44 246	26 707	0
LD	COST CZ	0	0	0	20 278	48 159	98 288
	COST - celkem	57 375	77 048	89 459	64 524	74 866	98 288
OE	EUREKA	95 175	112 895	115 882	77 252	47 426	0
LF	EUREKA CZ	0	0	0	28 636	57 255	103 060
	EUREKA - celkem	95 175	112 895	115 882	105 888	104 681	103 060

*Pozn.: Údaje z návrhu struktury výdajů na výzkum, vývoj a inovace podle jednotlivých rozpočtových kapitol a závazných ukazatelů na rok 2011 s výhledem na léta 2012 a 2013. Zdroj: Usnesení vlády ze dne 29. června 2009 č. 838, Struktura výdajů na výzkum, vývoj a inovace podle jednotlivých rozpočtových kapitol a závazných ukazatelů na rok 2011 s výhledem na léta 2012 a 2013 (materiál schválený RVVI v srpnu 2010).

V programu EUREKA, bylo z veřejných prostředků ČR podpořeno celkem 257 projektů z celkovou výší podpory téměř 1,153 mld. Kč. Celkové uznané náklady podpořených projektů přesáhly 2,675 mld. Kč, míra podpory v tomto programu tak dosahuje přibližně 43 %. Mezi podpořenými subjekty jsou především podniky.

V programu COST bylo od roku 1999, odkdy jsou k dispozici data v centrální evidenci projektů, z veřejných prostředků ČR podpořeno 715 projektů v celkové výši podpory přesahující 1,032 mld. Kč, tj. cca o něco méně než 100 mil. Kč ročně. Míra podpory v tomto národním programu dosahuje přibližně 49 %. Podporu zde čerpají především výzkumné organizace, což odpovídá zaměření programu COST na základní výzkum. ČR patří ke třem z členských států COST, které mají zvláštní účelový rozpočet pro COST (vedle Slovenska a Švýcarska). V ostatních státech řešitelé projektů mohou zapojení do akcí COST použít jako podpůrný argument při podávání žádostí o podporu u jiných zdrojů, např. grantových agentur.

5.4. Další nástroje podpory mezinárodní spolupráce ve VaVaI v ČR

Mezi další finanční programy na podporu zapojení ČR do mezinárodní spolupráce ve výzkumu, vývoji a inovacích patří programy INGO, EUPRO a KONTAKT financované z účelových výdajů MŠMT. Dále MŠMT financuje následující dvě aktivity z institucionálních výdajů, a to Finanční mechanismy EHP/Norsko a Program Společenství pro zachování, popis, sběr a využití genetických zdrojů v zemědělství (2007-2017).

LA - INGO (1998-2012)

Cílem programu INGO je usnadnit financování členských závazků organizací výzkumu a vývoje v mezinárodních vědeckých organizacích a podpora aktivní účasti vědců z České republiky v řídicích orgánech mezinárodních vědeckých organizací.

OK - EUPRO (1994-2012)

Cílem programu EUPRO je podpora národní informační infrastruktury, tvořené Národní kontaktní organizací a sítí regionálních a oborových kontaktních organizací. Dále je z programu podporována příprava a předkládání návrhů projektů české účasti v rámcových programech EU.

KONTAKT (1996-2012)

Cílem programu KONTAKT je zajistit potřebné podmínky pro rozvoj vědeckotechnické spolupráce českých organizací výzkumu a vývoje s jejich partnery v zemích, se kterými má Česká republika sjednanou platnou mezinárodní dohodu o vědeckotechnické spolupráci. Současně je tak cílem programu i podpora začlenění českých organizací do Evropského výzkumného a inovačního prostoru a připravit je k účasti na řešení projektů rámcových programů Evropské unie.

7F - Finanční mechanismy EHP/Norsko (2008-2017)

Program finančních mechanismů EHP/Norsko je doplňkovým programem Finančních mechanismů EHP a je určen ke snížení sociálních a ekonomických nerovností v Evropském hospodářském prostoru (EHP), ke zlepšení podmínek pro integraci nových států Evropské unie z jižní a střední Evropy do Evropského hospodářského prostoru a k posílení politických a ekonomických vazeb Norska, Lichtenštejnska a Islandu se státy přijímajícími podporu. Program Finanční mechanismy EHP/Norsko tak činí poskytováním grantů na investiční a rozvojové projekty ve vybraných prioritních oblastech. Šestá prioritní oblast Vědecký výzkum a vývoj podporuje výzkumné a vývojové projekty prioritních oblastí Finančních mechanismů EHP/Norsko obecně, především pak výzkumné a vývojové projekty v oblasti ochrany životního prostředí, zdravotnictví a v oblasti životních podmínek dětí.

7B - Program Společenství pro zachování, popis, sběr a využití genetických zdrojů v zemědělství (2007-2017)

Hlavními cíly programu Společenství je pomoci zajistit a zlepšit zachování, popis, sběr a využití genetických zdrojů v zemědělství v rámci Společenství; doplnit a podpořit na úrovni Společenství práce prováděné v členských státech ohledně zachování, popisu, sběru a využití genetických zdrojů v zemědělství a usnadnit koordinaci v oblasti mezinárodních závazků týkajících se genetických zdrojů v zemědělství.

Podpora z účelových výdajů

Vývoj rozpočtu na programy INGO, EUPRO a KONTAKT včetně střednědobého výhledu do roku 2013 je zobrazen v následující tabulce. Do roku 2012 se předpokládá financování projektů schválených nejpozději ve veřejné soutěži z roku 2009. Od roku 2011 budou financovány projekty z nově schválených navazujících programů INGO II, EUPRO II a KONTAKT II. Z tohoto důvodu se domníváme, že údaje v návrhu rozpočtu na programy INGO, resp. INGO II a KONTAKT, resp. KONTAKT II za rok 2012 jsou v materiálu Struktura výdajů na výzkum, vývoj a inovace podle jednotlivých rozpočtových kapitol a závazných ukazatelů na rok 2011 s výhledem na léta 2012 a 2013 duplicitní.

(v tis. Kč)

Kód	Název	2008	2009	2010	2011	2012	2013
LA	INGO	138 401	168 873	180 710	137 676	129 731	0
LG	INGO II	0	0	0	20 045	134 550	133 596
	INGO - celkem	138 401	168 873	180 710	157 721	264 281	133 596
OK	EUPRO	66 367	81 417	82 556	49 773	48 472	0
LE	EUPRO II	0	0	0	14 318	28 628	61 072
	EUPRO - celkem	66 367	81 417	82 556	64 091	77 100	61 072
ME	KONTAKT	76 025	102 861	125 965	126 663	93 830	0
LH	KONTAKT II	0	0	0	33 138	148 639	86 837
	KONTAKT - celkem	76 025	102 861	125 965	159 801	242 469	86 837

*Pozn.: Údaje z návrhu struktury výdajů na výzkum, vývoj a inovace podle jednotlivých rozpočtových kapitol a závazných ukazatelů na rok 2011 s výhledem na léta 2012 a 2013. Zdroj: Usnesení vlády ze dne 29. června 2009 č. 838, Struktura výdajů na výzkum, vývoj a inovace podle jednotlivých rozpočtových kapitol a závazných ukazatelů na rok 2011 s výhledem na léta 2012 a 2013 (materiál schválený RVVI v srpnu 2010).

V programu INGO bylo z národních prostředků dosud podpořeno 358 projektů. Celková výše podpory přesahuje 1,35 mil. Kč, což při celkové výši uznaných nákladů 1,65 mil. Kč odpovídá průměrné míře podpory ve výši téměř 82 %. Příjemci podpory jsou dle podmínek programu výzkumné organizace nebo asociace.

Z programu EUPRO bylo dosud podpořeno celkem 355 projektů, celková výše podpory dosáhla 1,056 mld. Kč. Vzhledem k tomu, že celkové uznané náklady podpořených projektů dosáhly 1,807 mld. Kč, průměrná míra podpory se v tomto programu pohybuje okolo 58 %. Mezi podpořenými subjekty jsou jednak organizace zajišťující síť kontaktních bodů a informačních míst pro zapojení českých subjektů do programů mezinárodní spolupráce ve výzkumu, vývoji a inovacích (zejm. rámcových programů EU) a dále podporu získaly výzkumné organizace a podniky, které přímo připravovaly a předkládaly výzkumné projekty do rámcových programů EU.

V programu KONTAKT bylo dle Informačního systému VaVaI dosud podpořeno 1382 projektů. Celková výše podpory přesahuje 1,544 mld. Kč, což při celkové výši uznaných nákladů 2,421 mld. Kč představuje průměrnou míru podpory na projekt ve výši přibližně 64 %. Mezi podpořenými subjekty jsou především výzkumné organizace, což odráží i zaměření programu především na podporu projektů základního výzkumu.

Podpora z institucionálních výdajů

Rozpočet (institucionální výdaje MŠMT) na aktivity 7F - Finanční mechanismy EHP/Norsko a 7B - Program Společenství pro zachování, popis, sběr a využití genetických zdrojů v zemědělství, který byl schválen Usnesením vlády ze dne 29. června 2009 č. 838 v návrhu výdajů státního rozpočtu České republiky na výzkum, vývoj a inovace na rok 2010 s výhledem na léta 2011 a 2012 je uveden v následujícím přehledu:

(v tis. Kč)

Aktivita	2008	2009	2010	2011	2012
7F	526	9 414	9 998	8 127	10 000
7B	1 592	7 077	5 385	4 640	5 500

Zdroj: Usnesení vlády ze dne 29. června 2009 č. 838

V materiálu Struktura výdajů na výzkum, vývoj a inovace podle jednotlivých rozpočtových kapitol a závazných ukazatelů na rok 2011 s výhledem na léta 2012 a 2013 (materiál schválený RVVI v srpnu 2010) jsou již institucionální výdaje na podporu mezinárodní spolupráce ve výzkumu, vývoji a inovací shrnuty do třech souhrnných položek - Poplatky za účast ČR v mezinárodních programech VaV, Poplatky za členství v mezinárodních organizacích VaV a Podpora projektů mezinárodní spolupráce.

Přehled počtu podpořených projektů a celkové poskytnuté podpory na projekty v jednotlivých aktivitách od roku 2008 je uveden v následující tabulce.

(údaje za období od roku 2008)

Program	Počet podpořených projektů v IS VaV	Celková podpora v tis. Kč
7F	22	15 436
7B	3	3 888

Zdroj: IS VaVaI

6. Závěrečné shrnutí a doporučení

Oblast internacionalizace výzkumu, vývoje a inovací patří k jednomu z devíti hlavních pilířů Národní politiky výzkumu, vývoje a inovací ČR na léta 2009 – 2015. Mezi hlavní cíle v této oblasti patří vytvoření podmínek pro aktivní zapojení ČR do Evropského výzkumného prostoru včetně zvýšení účasti českých výzkumných týmů v programech na podporu VaVaI na evropské úrovni. NP VaVaI zde klade rovněž důraz na konkrétní ekonomické přínosy mezinárodní spolupráce ve VaVaI. Jedním z opatření zaměřených na naplnění výše uvedených cílů je opatření A 5-3: Aktivně se účastnit na rozvoji ERA a činnostech významných mezinárodních výzkumných institucí uložené MŠMT. Toto opatření je zaměřeno na vytvoření systému pro získávání a sdílení informací o aktivitách v oblasti rozvoje ERA na evropské úrovni a ke koordinaci aktivit v této oblasti realizovaných na národní úrovni. S tím souvisí i aktivní zapojení ČR při tvorbě koncepčních dokumentů na evropské úrovni, neboť systém pro informovanost a koordinaci na národní úrovni vytváří dobré předpoklady pro vytváření odborných stanovisek k jednotlivým problematikám diskutovaným na evropské úrovni. Zároveň je kladen důraz na zapojení do programů mezinárodní spolupráce včetně aktivního zapojení do společného programování. K tomu, aby byla ČR schopna prosazovat své cíle na evropské úrovni a spolupodílet se na formování evropských výzkumných programů, je nezbytné stanovit si prioritní oblasti, které chceme prostřednictvím mezinárodní spolupráce rozvíjet.

V této studii byly posouzeny jednotlivé aspekty výše uvedeného opatření NP VaVaI z hlediska kroků, které byly za účelem jeho naplnění realizovány. Systémovým krokem k naplnění tohoto opatření bylo vytvoření Výboru pro Evropský výzkumný prostor (VERA) na jaře 2010, který zajišťuje informovanost a koordinaci národních aktivit ve vztahu k ERA. První měsíce činnosti VERA během níž byla připravena pozice ČR ke zjednodušení administrativy 8.RP a stanoveny prioritní směry pro rozvoj mezinárodní spolupráce ČR v rámci ERA prokázaly, že tento výbor je akceschopný a dokáže v relativně krátké době vypracovat odborné podklady pro přípravu pozice ČR, kde jsou zohledněny vstupy hlavních aktérů inovačního systému ČR (resortů, výzkumné, akademické i podnikové sféry). S ohledem na stále intenzivnější důraz kladený na evropské úrovni na oblast inovací a na výrazné sblížení agend VaV a inovací na evropské úrovni, zůstává určitou výzvou pro VERA užší koordinace aktivit v oblasti VaVaI s RVVI, jakožto orgánem odpovědným za strategii a koordinaci aktivit ve VaVaI a MPO, jakožto ústředním orgánem státní správy odpovědným za průmyslovou politiku.

Zapojení ČR do společného programování je ze čtyř dosud schválených oblastí aktivní především v tématech „Boj proti neurodegenerativním chorobám, zejména Alzheimerově chorobě“ a „Kulturní dědictví a globální změna“. V prvním z uvedených témat koordinuje MŠMT činnost zejména s ministerstvem zdravotnictví a s Českou alzheimerovou společností. V druhém tématu se angažuje Ministerstvo kultury, které v rámci programu Národní a kulturní identity sleduje obdobné výzkumné cíle. Aktivity na národní úrovni v oblasti společného programování jsou však stále poněkud roztříštěné a bylo by je potřeba více koordinovat po linii MŠMT – RVVI – věcně odpovědný resort.

Z hlediska účasti českých týmů v evropských programech mezinárodní spolupráce VaVaI je pozitivní, že mají v těchto programech silné zastoupení podnikatelské subjekty. V 7.RP je nadprůměrné zastoupení českých týmů ve specifickém programu Kapacity, kde je významná zejména účast v programech zaměřených na podporu malých a středních podniků. Naopak v nejsilněji dotovaném specifickém programu Spolupráce je účast ČR podprůměrná, což se v budoucnu může odrazit v tom, že se ČR stane čistým plátcem do rozpočtu Rámcových programů EU. Z dalších evropských programů na podporu mezinárodní spolupráce ve VaVaI jsou české týmy (převážně podniky) úspěšné zejména v programu Eureka.

Podpora zapojení českých týmů do mezinárodní spolupráce je poskytována z rozpočtové kapitoly MŠMT a je financována jak z institucionálních, tak i účelových výdajů. Celkově je

na podporu mezinárodní spolupráce ve VaVaI poskytováno cca 1,3 mld. Kč (rok 2010), z nichž přibližně 720 mil. Kč tvoří institucionální výdaje na poplatky za účast ČR v mezinárodních programech VaV a za členství v mezinárodních organizacích VaV a dále na podporu projektů mezinárodní spolupráce. Účelové výdaje (cca 595 mil. Kč v roce 2010) jsou vynaloženy na financování účasti českých výzkumných týmů v programech mezinárodní spolupráce ve VaVaI (Eureka, Cost) a dále na financování činnosti podpůrné infrastruktury pro zapojování českých výzkumných týmů do rámcových programů EU a na financování členství organizací výzkumu a vývoje v mezinárodních vědeckých organizacích. Pro posouzení přínosů mezinárodní spolupráce podporované ze zdrojů státního rozpočtu a výhodnosti spolufinancování jednotlivých aktivit v této oblasti z hlediska ekonomických přínosů pro ČR je nezbytné uskutečnit podrobnější evaluaci jednotlivých podpůrných mechanismů.

Doporučení:

Ve vazbě na vyhodnocení dosavadních aktivit uskutečněných pro naplnění opatření A 5-3 NP VaVaI jsou navržena následující doporučení, která mohou napomoci efektivnějšímu zapojení ČR do utváření ERA:

- Více koordinovat aktivity Výboru pro ERA, RVVI, MPO a dalších resortů, zejména s ohledem na rostoucí propojenost témat výzkumu, vývoje a inovací na evropské úrovni. Jedná se například o zapojení zástupců RVVI, MPO a dalších resortů na jednáních a dalších aktivitách Výboru pro ERA nebo naopak o přizvání zástupců Výboru pro ERA na relevantní jednání RVVI a dalších institucí.
- Vyhodnotit jednotlivé podpůrné mechanismy pro rozvoj mezinárodní spolupráce za účelem posouzení jejich efektivity z hlediska přínosů této mezinárodní spolupráce pro ČR.
- Ve vazbě na toto vyhodnocení stanovit prioritní oblasti VaV, které bude vhodné a účelné rozvíjet prostřednictvím mezinárodní spolupráce.
- Při navazování bilaterální spolupráce (například spolupráce se třetími zeměmi) posoudit stav VaVaI v dané zemi, možnosti a přínosy spolupráce pro ČR a na základě této analýzy stanovit strategii, která bude dodržována při přípravě a realizaci všech společných aktivit VaVaI.

Náměty pro vyhodnocení opatření A 5-3 NP VaVaI v následujícím období:

V dalších krocích při vyhodnocování tohoto opatření NP VaVaI bude kladen důraz na podrobnější vyhodnocení podpory mezinárodní spolupráce poskytované z rozpočtové kapitoly MŠMT, tj. jednotlivých programů a dalších mechanismů podporovaných z účelových a institucionálních prostředků. Dále bude monitorována činnost Výboru pro ERA ve vazbě na zapojování ČR do utváření Evropského výzkumného prostoru, s důrazem na přípravu 8. Rámcového programu. V neposlední řadě bude sledován a vyhodnocován pokrok při koordinaci aktivit na národní úrovni ve vztahu k aktivitám na úrovni Evropské komise v oblasti ERA. Zejména se jedná o postup při koordinaci aktivit mezi MŠMT, MPO a RVVI.